

Marja Suutarla

23.4.2018

Luomualan koordinaatiohanke 31.3.2015-30.3.2017

Loppuraportti

ProAgria Etelä-Suomen selvitys tehdystä ja tulevasta toiminnasta Luomualan koordinaatiohankkeessa

ProAgria Etelä-Suomen tehtävänä hankkeessa ovat seuraavat asiat:

- 1. Linkittää ProAgrian alueelliset hankkeet koordinaatiohankkeen toimenpiteisiin ja osallistua hankkeen tiedotukseen*
- 2. Vastata yhden maatilatalouteen kuuluvan focusryhmän vetämisestä sekä linkittää ProAgria Etelä-Suomen luomuasiantuntijoita focusryhmätyöskentelyyn aihealueesta sekä asiantuntijuudesta riippuen*
- 3. Osallistua arvoketju- ja projektiryhmätyöskentelyyn*

Tehtävää 1. toteutettiin siten, että ProAgrian luomuasiantuntijoiden ja hankevastaavien valtakunnallisissa tilaisuuksissa kerrottiin luomukoordinaatio -hankkeen toiminnasta ja tuloksista sitä mukaa kun hanke eteni. Luomuasiantuntijat sekä hankevastaavat kokoontuivat omiin palavereihinsa kerran kuussa. Luomu koordinaatiohankkeen toimintaan liittyvästä tiedotuksesta edellä mainituille kohderyhmille vastasi Marja Suutarla.

ProAgria –organisaatioissa haettiin syksyn 2015 jälkeen luomua harjoittavien alkutuotanto – ja jatkojalostusyriyten kanssa maaseuturahaston rahoittamia hankkeita. Näissä hankesuunnitelmissa mainittiin pääsääntöisesti yhteistyö luomukoordinaatiohankkeen kanssa. Hankkeet ovat nähtävillä www.proagria.fi –sivuilla ja ne löytyvät myös luomukoordinaatiohankkeen sivuilta www.proluomu.fi ja luomu.fi

Koordinaatiohankkeen maakuntatiedotteita tehtiin osana joidenkin maakuntien ProAgrian luomuhanketyötä.

Syksyllä 2016 ProAgrian asiantuntijat osallistuivat LuomuRokkaa – kampanjan materiaalien rakentamiseen. LuomuRokkaa kampanjan alkutuotantomateriaaleilla pyrittiin helpottamaan sidosryhmien luomualkutuotantoa koskevaa tiedottamista. ProAgria laati lisäksi lehdistötiedotteita, uutiskirjeitä, toimitti ProaAgria organisaatioiden omia lehtiä, käytti facebookia ym. some -välineitä luomuun liittyvässä tiedottamisessa.

Tehtävä 2. Vastata yhden maatilatalouteen kuuluvan focusryhmän vetämisestä, sekä linkittää ProAgria Etelä-Suomen luomuasiantuntijoita focusryhmätyöskentelyyn aihealueesta sekä asiantuntijuudesta riippuen

Focusryhmätyön aiheeksi valittiin hankkeen projektiryhmässä luomualkutuotannon mittaaminen. Aiheen työstäminen aloitettiin luomuasiantuntijoiden koulutuspäivillä helmikuussa 2016 ja sitä jatkettiin saman kuukauden luomukoordinaatiohankkeen seminaarissa. Työn tuloksena saatiin eri toimijoiden sen hetkiset näkemykset luomutuotannon vaikuttavuudesta ja siihen liittyvästä mittaamisesta. Saatua tietoa käytettiin hyväksi kun varsinainen focusryhmä aloitti toimintansa. Focusryhmään kutsuttiin tutkijoita ja neuvonnan asiantuntijoita eri tuotannonaloilta. Focusryhmätyöhön osallistuivat Merja Saarinen Luke, Kristiina Regina

Hy, Timo Lötjönen Luke, Jukka Rajala Hy, Satu Raussi Eläinten hyvinvointikeskus, Sari Peltonen ProAgria Keskusten Liitto, Ari Enroth ProAgria Keskusten Liitto, Arto Latukka Luke, Marja-Riitta Kottila ProLuomu sekä Marja Suutarla ProAgria Etelä-Suomi. Lisäksi neuvonnan tuloksia esittelivät Tuija Huhtamäki ja Sanna Nokka ProAgria Keskusten Liitosta.

Ryhmän aloittaessa toimintansa käytiin lävitse ryhmän tavoite ja tehtävät. Tavoitteeksi määriteltiin luomun valtakunnallisen mittaritiedon hahmottaminen ja kokoaminen, joka päivittyy automaattisesti. Käytettävän mittaritiedon tulisi voida viestiä luomun hyvistä käytännöistä. Mittareiden tuloksia pitäisi voida seurata ja niiden avulla pitäisi voida parantaa luomun käytäntöjä talouden, ympäristön ja eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta. Mittaritiedon tulisi olla julkista, ilmaista ja kaikille käytettävissä olevaa.

Työryhmä totesi, että asia on laaja ja monitahoinen kokonaisuus. Tämän vuoksi ryhmä päätti kartoittaa sitä mittaritietoa, jota on jo olemassa tai on suunnitteilla.

Tuotannon kannattavuutta kuvaavat mittaritiedot

Alkutuotannon kannattavuuden mittaaminen perustuu Luken Tilastopalveluiden keräämiin **kannattavuuskirjanpitoloksiin**. Maatalouden kannattavuuskirjanpito aloitettiin Suomessa vuonna 1912. Kannattavuuskirjanpidossa seurataan maatalous- ja puutarhayritysten talouden kehitystä kirjanpitolitoilta kerättävän yritysaineiston perusteella. Kannattavuuskirjanpitolitoilta saatavaa aineistoa hyödynnetään mm. tutkimuksessa, maataloushallinnossa, talousneuvonnassa, edunvalvonnassa, maatalousopetuksessa, mediassa, kirjanpitolitoilla ja muissakin yrityksissä.

Suomen liittyttyä EU:iin kannattavuuskirjanpitoaineistosta alettiin toimittaa myös Suomen maataloutta koskevat tiedot EU:n maatilayritysten kirjanpidon tietoverkkoon, FADN:iin (Farm Accountancy Data Network).

Luomutilat ovat hyvin edustettuina kannattavuuskirjanpitoaineistossa, sillä näistä noin joka kahdeksas tila on luomutila. Keskeiset talouden mittarit ovat kannattavuus, vakavaraisuus ja maksuvalmius. Edellä mainituilla mittareilla mitattuna aineiston mukaan luomutilat ovat kannattavampia kuin tavanomaista tuotantoa harjoittavat tilat. Aineiston ongelmana ovat tuotantosuunnitusten ja tilakokoluokittaisten tulosten vähyyden huolimatta tilamäärän suhteellisen suuresta osuudesta aineiston kokonaistilamäärään nähden.

ProAgrian keräämien **taloustietopankin** luomutuloksista on saatavana myös tietoa tilojen kannattavuudesta, maksuvalmiudesta ja vakavaraisuudesta. Näitä tuloksia käytetään hyväksi etenkin tilakohtaisessa tuotannon suunnittelussa ja ohjauksessa. Luomutuloksia on saatavana etenkin maito- ja naudanlihatiloilta vuosilta 2004-2015. Muiden tuotantosuuntien tietomäärät eivät riitä tuotantosuuntakohtaiseen tarkasteluun. Näiden lisäksi kerätään **"tilakunto" -tietoja** tilojen tuotannon ohjausta varten.

Tulossa olevaa laskentaa, joka linkittyy taloustietoihin

Kannattavuuskirjanpitoon on kehitteillä **tuottavuuslaskenta**, jolloin luomutuotannossa ja tavanomaisessa viljelyssä olevien tilojen tuottavuutta voidaan verrata keskenään. Tätä varten koostetaan tietokantaa, jossa on Suomen kaikilta tiloilta perus- ja kasvulohkot perustietoineen vuodesta 1995. Tämä tarkoittaa sitä, että **viljelykierto**-tilanne saadaan käyttöön, ja sitä voidaan vertailla erilaisilla tiloilla. Lisäksi viljelykierto voidaan liittää taloustietoihin kannattavuuskirjanpitolitoilla.

Luke on mukana 9 jäsenmaan EU-hankkeessa, jossa kehitetään **kestävyysindikaattorien** keräysjärjestelmää EU:n FADN/kannattavuuskirjanpito-ympäristöön. Suomella on tässä 50 kirjanpitoalan pilottiaineisto, joka koostuu maito- ja nautakarjatilastoista. Hankkeessa luodaan tietojen keruu -, analysointi- ja seurantamalli. Laskentaa tehdään vuodelta 2015, jolloin mukana koko hankkeessa yhteensä n. 1000 tilaa Euroopasta. Kirjanpitoaineistoon yhdistetään ympäristöasioita; kasvinsuojeluaineet, ravinnetaseet, kasvihuonepäästöt jne. Päästöt per tila tullaan saamaan jatkossa virallisen laskennan kautta. FADN/kirjanpitoaineisto takaa kansainvälisen vertailutiedon saannin.

Kestävyysindikaattorit lasketaan kaikille kirjanpitoaloille ja myös taustatietoisesti. Voi olla, että tätä laskentaa tullaan käyttämään tukipolitiikan taustalla jossain vaiheessa. Tämän vuoksi sovittiin, että tarkastetaan, onko luomutiloja mukana nykyisessä otannassa ja katsotaan, sisältävätkö tiedot luomun kannalta sopivat indikaattorit.

Luken Taloustohtori -palvelun yhteyteen rakennetaan verkkopalvelua, josta on saatavana perus- ja kasvulohkotiedot sekä koordinaatit tilakeskuksesta ja kasvit kaikilta Suomen tiloilta. Tähän tietokantaan on mahdollista lisätä viljelytietoa. Näiden tietojen pohjalta voidaan rakentaa erilaisia indikaattoreita esim. **ekologinen viljelykierto-indikaattori**, jonka toteutumista ja eroja luomun ja tavonomaisten tuotannon välillä voidaan seurata.

Viljelykiertoa voidaan tutkia kokoamalla ja seuraamalla, onko kasvu- ja peruslohkoilla samat kasvit eri vuosina ja montako vuotta kullakin lohkoilla on ollut mitään kasvia. Luken tietokantaan tulee myös tieto **ravinnemääristä** kirjanpitoalojen osalta, koska lannankäyttötiedot ovat jo olemassa.

Elinkaaritiedon tuotteistamisen ja jakamisen järjestelmän rakentamista varten on olemassa hanke, jonka toiminta kohdentuu koko elintarvikeketjuun ja sen tulokset soveltuvat elinkaaritiedon tarkasteluun. Toiminnan tuloksena käytännön toimijoille annetaan mahdollisuus omien prosessien parantamiseen, esim. tilatasolla. Luomun kannalta huomioon otettavaa on, että elinkaarimittaus -menetelmässä ei huomioida ekotoksisuutta. Tätä kuitenkin yritetään viedä eteenpäin.

Kasvihuonekaasulaskennan asiantuntijat tuottavat SAS -koodin, joka liitetään Taloustohtori-järjestelmään. SAS -koodin avulla lasketaan joka ainoalle kirjanpitoalalle **kasvihuonekaasupäästöt**. Järjestelmä valmistuu tämän vuoden aikana ja sillä lasketaan alkuvaiheessa kasvihuonepäästöt vuodesta 2000 lähtien.

Todettiin, että Suomen kasvihuonekaasupäästöistä noin puolet tulee maaperästä ja puolet eläinten metaanista. Maaperän päästöistä yksi kolmasosa tulee turvemaista. Kasvihuonekaasuja ei ole tutkittu luomun näkökulmasta Suomessa.

EU velvoittaa toimittamaan **ostolannoitteiden** NPK- määrät kannattavuuskirjanpitoaloilta ja Suomi tekee sen 2015 30 % :sti ja 2016 kaikilta kannattavuuskirjanpitoaloilta. Suomessa selvitetään tiloilta muun kuin ostolannoitteen tonnit ja lannoitusvaikutukset.

Eläinten hyvinvointi:

Eläinten hyvinvoinnilla tarkoitetaan eläinyksilön kokemusta psyykkisestä ja fyysisestä tilasta.

Welfare Quality määrittelee neljä keskeistä osa-aluetta : 1) *Hyvä kasvatusympäristö*, 2) *hyvä ruokinta*, 3) *terveys*, 4) *käyttäytyminen*. Luomun näkökulmasta tila, liikkuminen ja ulkoilu ovat nousevat esille luomusäännöissä. Työryhmän pohdinnassa todettiin, että esimerkiksi lääkkeiden vähäisempi käyttö ei välttämättä ole hyvä argumentti, koska se voidaan nähdä myös huonona hoitona. Lisäksi pohdittiin eläinten ruokintaan liittyviä hyvinvoinnin vaikutuksia. Tämän kokonaisuuden ongelmien hahmottamiseksi ja ratkaisemiseksi päätettiin rakentaa oma focus -työryhmänsä.

Eläinten hyvinvointikeskuksessa on Hyvinvointia hyllylle, tietoa tarjolle -hanke, jossa on selvitetty a) mitä kuluttajat tietävät eläinten hyvinvoinnista; b) miten kuluttajat painottavat eläimen hyvinvoinnin eri osa-alueita (kuten terveyttä, mahdollisuutta luontaiseen käyttäytymiseen, ravinnon ja veden saantia, lajitovereiden seuraa jne.); c) kaipaavatko kuluttajat kaupan hyllylle tuotteita, joissa eläinten hyvinvointi muodostaa lisäarvon; ja d) mistä ja miten kansalaiset haluavat saada tietoa eläinten hyvinvoinnista.

Toisessa osassa on tuotettu eläintieto.fi -sivustolle neutraalia tietoa tarjoava paketti tuotantoeläinten hyvinvoinnin edellytyksistä ja niiden toteutumisesta kotimaisilla tuotantotiloilla. Havainnollisen, helpposelkoisen tietopaketin avulla autetaan kuluttajia hahmottamaan, miten eläinten hyvinvointi toteutuu eri tavoin tuotetuissa eläintuotteissa, annetaan perusteita ostopäätökselle ja helpotetaan valintaa. Kuluttajatiedon lähtökohtana on lihapaketti kaupan kylmätiskissä, kananmunakenno hyllyllä tai maitopurkki kylmäkaapissa eli kuluttajatiedon suunta on takautuvasti hyllyltä elävään eläimeen päin. Eläintieto.fi -sivusto on neutraalia, tutkimukseen pohjautuvaa tietoa tarjoava julkisrahoitteinen sivusto, joka sopii hyvin myös kuluttajille suunnatun tiedon levittämiseen.

Eläintieto.fi- sivustoa käytettäessä luomutuotteet saavat parhaita tuloksia. Tämä selittyy sillä, että luomusäädökset edellyttävät eläinten liikkumatilaa, ikkunapinta-aloja ym. joiden nähdään parantavan eläinten hyvinvointia. Tämän vuoksi focusryhmä päätyi tässä vaiheessa esittämään Eläintieto.fi- sivustoa luomueläinten hyvinvoinnin mittariksi.

Ympäristö:

Alkutuotannon ympäristön mittaaminen on laaja käsite, jossa on nykyisellään vaikea osoittaa, että luomu on ympäristövaikutuksiltaan parempi kuin tavanomainen tuotanto. Myös luomutilojen välillä on paljon eroja eri mittareilla mitattuna eli luomussa on luomuvaikutuksiltaan erittäin hyviä ja huonoja tiloja.

Ympäristömittaamisen ongelmana on nykyisten mittausten menetelmien puutteet ja laskentamallit, jotka ovat peräisin tavanomaisesta tuotannosta. Esimerkiksi maan orgaanisen aineksen kertymisestä ja sen vaikutuksista tiedetään hyvin vähän, samoin viljelykierto on tekijä, jota ei tavanomaisessa tuotannossa ole juurikaan käytössä. Edellä on jo mainittu, että nykytutkimus ei huomioi ekotoksisuutta, mutta se ei myöskään huomioi luonnon monimuotoisuutta eikä sitä käytetäkö uusiutuvia tai uusiutumattomia luonnon varoja.

Työryhmässä sovittiin, että Luken Merja Saarinen kokoaa tiedon siitä, mitkä asiat eivät toimi luomun kannalta päästötutkimuksissa, sekä tarpeelliset luomutoimenpiteet siltä osin kun ne tässä vaiheessa hahmotetaan.

Focusryhmä kokoontui yhteensä 5 kertaa vuonna 2016. Focusryhmän tulokset julkistettiin ProLuomu järjestämässä luomuseminaarissa Jyväskylässä 2017.

Tehtävä 3. Osallistua arvoketju- ja projektiryhmätyöskentelyyn

Arvoketjutyöstä ja sen tuloksista on kerrottu enemmän hankeraportin ProLuomun osuudessa. ProAgrialta arvoketjutyöhön ovat osallistuneet Sanna Eklund (maitoryhmä), Päivi Rekola (liharyhmä) sekä Terhi Taulavuori (kasvisryhmä). Sanna Eklund kutsui arvoketjulaiset tutustumaan ProAgrian ja Laskentakeskuksen toimintaan marraskuussa 2016.

Projektiryhmä kokoontui säännöllisesti ja tähän työhön osallistui Marja Suutarla.

Hankkeen kulut 31.3.2015-30.3.2017 ProAgria

	Budjetti	Toteuma	Erotus
Palkat	8820,16	10035,83	-1215,67
Laskennallinen yleiskulut (palkoista)	2116,84	2408,41	-291,74
Kokonaiskustannukset	10 937,00	-12444,41	-1507,41